



Atvinnuvegaráðuneytið
Skúlagata 4,
101 Reykjavík

Reykjavík, 30. september 2026

Efni: Umsögn NASF á Íslandi um áform um lagasetningu - frumvarp til laga um hafeldi (mál nr. S-168/2026)

Umsagnaraðili

NASF á Íslandi, kt. 601217-2440, með skráð aðsetur að Síðumúla 34, 108 Reykjavík, er náttúruverndarsamtök sem hafa vernd Norður-Atlantshafslaxins að meginmarkmiði. Formaður NASF á Íslandi er Friðleifur Egill Guðmundsson, kt. 180680-6169 og framkvæmdastjóri er Elías Pétur Viðfjörð Þórarinsson kt. 080596-2439.

NASF á Íslandi (hér eftir „NASF“) stendur fyrir North Atlantic Salmon Fund og er afsprengi Verndarsjóðs villtra laxastofna kt. 550692-2449, sem Orri Vigfússon heitinn stofnaði og rak í 27 ár.

Umsögn

NASF leggst alfarið gegn áformum um lagasetningu um hafeldi. Samkvæmt skilgreiningu [frumvarps til laga um lagareldi](#) er hafeldi einfaldlega sjókvíaeldi utan þeirra svæða þar sem eldi er nú heimilt. Áformin eru lögð fram án nokkurs mats á áhrifum á villta laxastofna, án þekkingar á farleiðum laxins í hafi og án þess að tekið sé mið af reynslu annarra þjóða, sem gefur ekki tilefni til bjartsýni.

1. Laxinn lifir líka í hafinu

Frá stofnun hefur starf NASF meðal annars snúist um vernd laxins á fæðuslóðum hans. Orri Vigfússon samdi um uppkaup á netaveiðum í hafi, meðal annars við Færeyjar og Grænland, á þeim forsendum að stærð laxastofna ræðst ekki síður af afdrifum fisksins í hafi en í ánum. Áformin horfa framhjá þessu og myndu heimila eldi á frjóum laxi á hafsvæðum sem villtur lax kann að ganga um.

Eins og fram kemur í [umsögn Landssambands veiðifélaga](#), sem vísar til svars Hafrannsóknastofnunar frá mars 2026, eru farleiðir íslenskra gönguseiða á fæðuslóðir óþekktar og sama gildir að mestu um heimgöngu fullorðins lax. Það er því ekki hægt að staðsetja hafeldisstöð þannig að hún sé örugglega utan farleiða villtra laxa. Í Noregi, þar sem þekkingin er mun meiri, [varaði norska hafrannsóknastofnunin sérstaklega við](#) svæðinu Frøyabanken, þar sem mestur fjöldi villtra sjögönguseiða er við Noregsstrendur. Varúðarreglan krefst þess að grunnrannsóknir komi fyrst, á forræði og kostnað hins opinbera en ekki þeirra sem sækjast eftir eldissvæðum.

2. Sama áhætta, erfiðari aðstæður

Fjarlægð frá landi dregur ekki úr áhættunni heldur eykur hana. Meiri og hærri öldur, straumar og vindur reyna á búnaðinn og erfitt er að endurheimta strokufisk á opnu hafi. Þegar [15.805 laxar sluppu úr Ocean Farm 1](#) árið 2018, stöð sem SalMar hannaði sérstaklega fyrir úthaf, náðust aðeins 82 í endurheimtuaðgerðum við stöðina. Árið 2020 varð [annað strok úr sömu stöð](#) og reyndist strokufiskurinn bera smitsjúkdóm.

Ekkert bendir heldur til þess að lús og sjúkdómar hverfi með fjarlægðinni. Lús fannst í Ocean Farm 1 innan sex vikna frá því að fiskur var settur út. Nordlaks fullyrti árið 2018 að Havfarm-stöðin myndi útiloka veruleg lúsavandamál, en þremur árum síðar [mat norska fiskistofan afföll í stöðinni mikil](#), um 19% að meðaltali. Sömu sögu má segja hér á landi, en á sínum tíma fullyrti starfsmaður MAST að laxalús yrði aldrei vandamál í íslensku eldi, en [árið 2023 drápust eða voru aflífaðir yfir 1,6 milljónir laxa](#) í Tálknafirði vegna laxalúsar.

3. Friðun má ekki enda við ákveðna línu í sjónum

Samkvæmt skilgreiningunni gæti hafeldi farið fram rétt utan við þá flóa og firði sem friðaðir hafa verið fyrir sjókvíaelði frá árinu 2004, svo sem Faxaflóa, Breiðafjörð og Húnaflóa, þar sem finna má margar af bestu laxveiðiám landsins. Friðun sem nær aðeins að ákveðinni línu í sjónum veitir litla vernd ef opið eldi á frjóum laxi má stunda rétt handan hennar. Hafrannsóknastofnun hefur í [umsögn sinni til Atvinnuveganefndar vegna frumvarps til laga um lagareldi](#) talið að jafnvel lokaður búnaður eigi ekki að vera prófaður innan þessara svæða.

Þá var gildandi áhættumat erfðablöndunar staðfest árið 2020 og hefur ekki verið endurskoðað, þótt lög geri ráð fyrir endurskoðun að minnsta kosti á þriggja ára fresti. Það er óverjandi að byggja nýja grein sjókvíaeldis ofan á úreltan grunn, hvað þá með tilraunaleyfum sem undanþegin eru áhættumati erfðablöndunar og burðarþolsmati, eins og 96. og 99. gr. frumvarps til laga um lagareldi gerðu ráð fyrir á þeirri forsendu að tilraunir væru afturkræfar. Hvorki erfðablöndun né útrýming dýrategundar er afturkræf.

4. Röðin er öfug

Í Noregi [réð Umhverfisstofnun landsins frá því](#) að hafsvæði yrðu boðin út fyrir hafeldi fyrr en meiri þekking og öruggari rekstraraðferðir lægju fyrir, og [taldi Hafrannsóknastofnun landsins](#)

[bann þekkingargrunn vera of veikan](#). Þar er engu að síður leyfum [úthlutað með útboði og uppbyggingin stýrð í áföngum](#). Hér á landi liggur hvorki fyrir umhverfismat né ný stefna í málefnum hafsins, sem [ljúka á vorið 2027](#), og Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnun [bendir á](#) að enn eigi eftir að greina hver beri ábyrgð á ákvörðunum um nýtingu og vernd hafsvæða utan strandsvæða. Frumvarp til laga um lagareldi náði ekki fram að ganga á síðasta þingi. Samt stefnir ráðuneytið að því að leggja frumvarp þetta fyrir Alþingi í október, en drög að því hafa enn ekki verið birt. Samkvæmt áformunum sjálfum geta rannsóknir á hafeldi þegar farið fram á grundvelli 19. gr. a laga um fiskeldi, svo engin þörf er á að flýta sér.

5. Hver ber áhættuna?

Iceland Offshore Salmon ehf. hefur í [umsögn sinni](#) óskað eftir því að nýting rannsóknarsvæða byggji á forgangi þess sem framkvæmir grunnrannsóknir, í stað útboðs, og að gjaldtaka hamli ekki vexti greinarinnar. Meirihluti atvinnuveganefndar tók í nefndaráliti sínu um lagareldi undir að þeim sem hyggjast stunda eldi á djúpsævi yrði veitt fjárhagslegt svigrúm, og frumvarpið gerði þegar ráð fyrir nýjum laxahlut vegna hafeldis, allt að sex ára undanþágu frá affallagjaldi og framleiðslugjaldi og að kostnaður væntanlegra leyfishafa við grunnrannsóknir yrði metinn fimmfalt upp í greiðslu fyrir eldissvæði. Réttindi sem verða til með þessum hætti njóta eignarréttarverndar og geta orðið ríkinu dýr ef forsendur breyta.

Fjárhagslega áhættan er raunveruleg. Bandaríska úthafseldisfyrirtækið Forever Oceans fékk árið 2022 sérleyfi undan strönd Brasilíu sem kynnt var sem það stærsta sem veitt hefði verið, en í nóvember 2024 [tóku sérfræðingar í slitum og endurskipulagningu við rekstrinum](#) eftir um 170 milljóna dala fjármögnun. SalMar hefur [sett frekari úthafseldi í Noregi á ís](#). Ef rekstur hafeldisstöðvar bregst hér við land þarf að liggja fyrir hver ber ábyrgð á fiski, búnaði og frágangi, en í áformunum er ekki minnst á fjárhagslegar tryggingar.

Í áformunum er fullyrt að þau snerti ekki stjórnarskrá og hafi ekki áhrif á byggðalög. Hvorugt stenst. Sleppi eldislax úr hafeldisstöð og gangi upp í ár snertir það beint veiðirétt landeigenda, sem nýtur verndar sem eign samkvæmt 72. gr. stjórnarskrárinnar. Tjón á villtum stofnum og veiði bitnar á tekjum veiðiréttarhafa og þar með á þeim sveitum sem byggja afkomu sína að hluta á laxveiðihlunnindum. Ávinningurinn af hafeldi rennur til fjárfesta, en áhættan lendir á landeigendum, byggðunum og villtum stofnum.

6. Kröfur NASF

NASF krefst þess að fallið verði frá áformunum og að frumvarp um hafeldi verði ekki lagt fram á haustþingi 2026. Eldi á frjóum laxi í opnum kvíum á ekki að heimila utan núverandi eldissvæða. Komi til hafeldis síðar verði eingöngu leyfður ófrjór fiskur í búnaði sem hefur sannað sig. Samtökin krefjast þess jafnframt að friðunarsvæði verði lögfest og stækkuð og að áhættumat erfðablöndunar verði uppfært. Engar undanþágur skulu veittar frá því né frá burðarþolsmati.

Rannsóknir á farleiðum og fæðuslóðum íslenskra laxa verði óháðar og kostaðar af hinu opinbera, en ekki af þeim sem sækjast eftir eldissvæðum. Loks má hvorki veita forgangsréttindi né undanþágur frá gjöldum, og gera verður kröfu um fullnægjandi fjárhagslegar tryggingar af hálfu rekstraraðila.

NASF styður nýsköpun í fiskeldi sem byggir á lokuðum búnaði og ófrjóum fiski. Áformin sem nú eru kynnt fela hins vegar í sér nýja grein opins sjókvíaeldis. Reynslan sýnir að réttindi sem einu sinni hafa verið veitt verða ekki auðveldlega dregin til baka.

NASF óskar eftir því að umsögn þessi verði tekin efnislega fyrir og stuðst verði við hana á næstu stigum málsins.

Virðingarfyllt,

A handwritten signature in blue ink, reading "Elías Pétur Viðfjörð Þórarinnsson". The signature is written in a cursive, flowing style.

f.h. NASF á Íslandi
Elías Pétur Viðfjörð Þórarinnsson